بیژن رنجبر، رئیس پژوهشگاه مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

در سالگرد تأسیس دانشگاه ۱۰۰ نفر عضو پیوستهٔ پژوهشگاه می‌شوند

ابوالفضل مطاهری
دبیر گروه دانشگاه

بهمن ۱۳۹۴ نهاد علمی جدیدی در فضای دانشگاه آزاد اسلامی متولد شد. اعضای حاضر در دهمین اجلاس هیأت‌امنای مرکزی دانشگاه با تصویب اساسنامه به ایجاد پژوهشگاه مرکزی رأی مثبت دادند. ساختار علمی جدید دانشگاه در آن زمان با هدف ایجاد ارزش افزوده از طریق تجاری‌سازی تحقیقات و تقویت ارتباط با پژوهشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی خارج از دانشگاه طراحی شد؛ اما درگذر زمان اگرچه فعالیت‌های مثبتی داشت؛ اما توفیق مورد انتظار و در حد و اندازه‌ها شکل نگرفت. ۹ سال‌پس از تشکیل این مجموعه پژوهشی، رئیس دانشگاه آزاد «ماموریت‌های جدیدی به پژوهشگاه مرکزی سپرده که شکل و شمایل جدیدی از فعالیت علمی در فضای دانشگاه را به ارمغان می‌آورد. پژوهشگاه مرکزی دانشگاه آزاد با هدف نقش‌آفرینی دانشگاه آزاد در خیزش جدید علمی و صنعتی به مرجعیت علمی، فراراست عهده‌دار «حمایت‌های ویژه از پروژه‌ها و تحقیقات لبه دانشی باشد. برای کسب اطلاع از جزئیات فعالیت پژوهشگاه مرکزی در دوره جدید به سراغ بیژن رنجبر رئیس شناخته شده بین مجموعه رفتیم و با او به گفت‌وگو نشستیم که مشروح آن را در ادامه از نظر می‌گذرانید.

دانشگاه آزاد از سال‌ها قبل پژوهشگاه مرکزی داشت، بعنی پژوهشگاه، خلق جدید مربوط به دوران تحول یا گام دوم دانشگاه محسوب نمی‌شود. به نظر می‌رسد پژوهشگاه حالا بعد ازیک دوره گذار، یک تحول جدی، تغییر شکل و هدف‌گذاری جدید دربازار علمی دانشگاه، جایگاه متفاوتی پیدا کرده است. چرا این تغییر انتقال افتاد و در فضای جدید و تقسیم کاری که صورت گرفته، نقش پژوهشگاه در فضای علمی دانشگاه چگونه شده است؟

پژوهشگاه مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی با شکل کلاً متفاوتی دوره جدید فعالیت خود را آغاز کرده است. آشنایی من با پژوهشگاه مرکزی به اوایل حضورم در دانشگاه برمی‌گردد. من اوایل مهر سال ۱۳۹۶ به‌عنوان معاون پژوهشی به دانشگاه آزاد آمدم و پس از مدتی با دستور ریاست محترم وقت دانشگاه، به دلیل استعفای رئیس محترم وقت پژوهشگاه مرکزی، سرپرستی اداره آن را برعهده گرفتم. به‌صورت موقت چند ماهی مسئولیت اداره پژوهشگاه را برعهده داشتم و با محبت فعالیت آن آشنا شدم. تپ کاری پژوهشگاه بیش‌تر به این شکل بود که مایل بودند انواع کارهای پژوهشی در آن صورت گیرد، اما به دلایل مختلفی پژوهشگاه آن‌گونه که باید فعال نشده بود.

آیا می‌توان گفت در دوره قبلی پژوهشگاه مرکزی به معنای واقعی کلمه یک پژوهشگاه مرکزی نبود؛ بلکه پژوهشگاهی مانند دیگر مراکز تحقیقاتی دانشگاه را در مقیاس بزرگ‌تری بود؟

بله، در مقیاس بزرگ‌تر که به دلایل مختلفی محقق نشده بود. پس از آنکه ریاست دانشگاه تغییر کرد و رئیس جدید معرفی شد، من هنوز سرپرست پژوهشگاه بودم. سپس آقایان دکتر نگاهداری و دکتر دهقانی فیروزآبادی سرپرست پژوهشگاه شدند. بعد از آن‌ها هم رئیس محترم دانشگاه، مسئولیت این مجموعه را مجدد به بنده سپردند. نوع نگاه به پژوهشگاه و ماموریت‌های پژوهشگاه کاملاً تغییر کرده است. درواقع این نیست که بگویم پژوهشگاه خلق جدید نیست؛ بلکه از یک دیدگاه، خلق جدید است. یک‌وقتی این پژوهشگاه را افتاده است اما ماموریت آن با آنچه اکنون مدنظر قرار گرفته، بسیار تغییر کرده است. این ماموریت از کجا شروع شد؟ حکم مرا آقای دکتر طهرانچی خیلی قبل‌تر از افتتاح این پژوهشگاه زدند؛ اما فعالیت پژوهشگاه شروع نشد. علت این بود که برای پژوهشگاه به دنبال جا و مکان مناسبی بودیم. شاید این خواست خدا بود که این جست‌وجوی ما برای مکان برای شروع فعالیت با نشستی مصادف شد که سال گذشته نخبگان با رهبر معظم انقلاب داشتند. در نشستی که نخبگان با رهبر انقلاب داشتند، ایشان فرمودند که در کشور باید یک خیزش علمی جدید صورت بگیرد. فردای همان روز آقـای دکتر طهرانچی در خصوص این موضوع به من تأکید کردند که بحث خیزش علمی مورد تأکید رهبری نباید روی زمین بماند و می‌خواهیم به شما در پژوهشگاه این ماموریت خاص را بدهم تا این کار را جلو ببریم. اولویت یک هم دانشگاه آزاد اسلامی باشد؛ اما دوکل باید نگاه کشوری داشته باشید تا بتوانیم سهم خویش را در بحث خیزش علمی جدید مدنظر مقام معظم رهبری داشته باشیم. این موضوع برای ما جدیت یافت. کمی پس از آن هم ساختمان مشخص شد و اختیار پژوهشگاه قرار دادند. ۲۹ دی ماه ۱۴۰۳ ریاست محترم دانشگاه آن را افتتاح کردند. این برنامه را دقیقاً در روزی قرار دادند که ما این ماموریت معمول، هیئت‌رئیسه دانشگاه جلسه برگزار می‌کنند، بنابراین جلسه شورای معاونین و هیئت‌رئیسه در همان روز افتتاحیه و در پژوهشگاه برگزار شد که تمامی موضوعات آن مربوط به پژوهشگاه بود و مصوباتی را که نیاز داشتیم، در همان جلسه مطرح کرد و تأیید گرفتیم تا کارها را جلو ببریم. در این سه‌ماه دو فعالیت علمی خوبی را شروع کرده‌ایم.

اشاره کردید ماموریت اصلی پژوهشگاه در دوره جدید را جهش علمی تعریف کرده‌اید. در مورد این ماموریت بیشتر توضیح دهید.

آقای دکتر طهرانچی به‌صورت شـفاف، ماموریت پژوهشگاه را تشریح کردند و این موضوع تبدیل به مصوبه هم شـده است. پژوهش‌هایی که منجر به انجام پایان‌نامه‌های مقطع فوق‌لیسانس و رساله مقطع دکتری می‌شوند، تحت حمایت معاونت‌های موضوعی دانشگاه هستند. حمایت از فارغ‌التحصیلان هم که منجر به تولید محصول می‌شود نیز برعهده معاونت فناوری و نوآوری دانشگاه است. دیدگاه و نظر رئیس محترم دانشـگاه این بود که پژوهش‌های اکتشافی و مرزهای دانشی را پژوهشـگاه حمایت کند و از سرآمدان علمی و دانشمندان درجه یک دانشگاه آزاد اسلامی در وهله اول و در اولویت بعدی از سرآمدان علمی سایر دانشگاه‌ها حمایت شـود تا آن بحث خیزش علمی جدید صورت گیرد. بعضی دانشگاه آزاد اسلامی، نگاه مسئله‌محور و حل نیازهای کشور را دارد و آن‌ها را به معاونت‌های موضوعی و معاونت فناوری و نوآوری دانشگاه سپرده است.

در پژوهشگاه صرفاً موضوع حمایت از پژوهش‌های لبه دانشی مطرح است. یک مصوبه مشـخص هم به پیشنهاد آقای دکتر طهرانچی در شورای دانشگاه آزاد به تصویب رسید که بر اساس آن دانشگاه آزاد اسلامی باید سرآمدی دانشی در ۳ تا ۴ موضوع علل علوم زیستی، هوش مصنوعی و کوانتوم در برنامه دانشی خود قرار دهد و همچنین در مسـطح نوبل به سرمایه‌گذاری مالی و انسانی بپردازد. در این مصوبه تأکید شده که روسای دانشگاه آزاد اسلامی استان‌ها، پژوهشگران ویژه خود را به رئیس پژوهشگاه معرفی کنند. همچنین رئیس پژوهشگاه هم باید طوری برنامه‌ریزی کند کـه در آینده ۲۰ درصد جهیه تحقیقاتی دنیا در ۴ تا ۶ موضوع مشـخص در اختیار دانشمندان دانشگاه آزاد اسلامی باشد؛ یک مصوبه دقیق و مشخص در راستای خیزش علمی جدید.

البته ما در پژوهشگاه ۱۴ حوزه را تعیین کرده‌ایم اما یک دفعه ما ۴ موضوع نمی‌توانیم شروع کنیم. یا ۱۳ تا ۴ موضوع مانند علوم زیستی، کوانتوم و هوش مصنوعی شروع کرده‌ایم؛ البته علوم انسانی را هم مدنظر داریم و در برخی از رشته‌های علوم انسانی فعالیت را شروع کرده‌ایم.

شما تجربیات مدیریتی خارج از دانشگاه آزاد دارید و سوابق روشنی هم در فضای علمی از خود به‌جای گذاشته‌اید. با درنظرگرفتن تجربیات و سوابق علمی، چنین هدف‌گذاری‌ای برای دانشگاه آزاد، بلندپروازی نیست؟ تحقق آن ممکن و قابل‌دسترس است؟

بله، قابل‌دسترس است. استدلال، دلیل و برهان هم داریم. شاهدید که در شش، هفت سال اخیر در دانشگاه آزاد، اتفاقات بزرگی از نظر زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی و بازنگری‌های ساختاری در حوزه‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه صورت گرفته، یعنی زیرسـاخت‌های دانشگاه برای جهش در حال آمـاده‌سازی اسـت. از طرفی نیروهای زنده‌ای را در دانشـگاه آزاد داریم که نیاز به حمایت و هدایت دارند. نیروی زنده داریم که پراکنده کار می‌کند و بر اساس میزان بودجه‌ای که واحد در اختیار او قرار می‌دهد، پژوهش می‌کند. اگر این نیروی زنده را تحت حمایت قرار دهیم و آن مسـیر مایه‌گذاری ملی را که در مصوبه آمده اسـت، به او بدهیم و بگوییم با این سرمایه‌گذاری مالی و امکانات تحقیقاتی که در اختیار تو می‌گذاریم پیش برو، چرا نرسد؟

کمتر از ۲۰ درصد جبهه تحقیقاتی دنیا، موفق به حضور و چاپ و انتشار مقالات خواهد شـد. برای مثال ما برای بخش کوانتوم، هوش مصنوعی و علوم زیستی، نیروهای زنده خوبی را در دانشـگاه آزاد می‌شناسیم. آن بودجه کلانی که باید به دست این افراد برسد، نرسیده است. قدم اول این است که آن‌ها را به شکل کاملی شناسایی کنیم. از روسای استانی دانشگاه خواستیم که پژوهشگران ویژه خود را به ما معرفی کنند. دانشـگاه بیش از ۳ هزار آزمایشگاه دارد و تجهیزکردن آن‌ها به عهده پژوهشگاه نیست. معاونت‌های موضوعی در این حوزه فعالند؛ اما ریاست محترم دانشگاه به ما ماموریت داده که تعدادی از آزمایشگاه‌های پیشرو را شناسایی، حمایـت و تجهیز کنیم که تجهیز آن‌ها، حمایت‌های کلانی نیاز دارد. پس از آن باید آن محققانی که شناسایی شده‌اند در این آزمایشگاه‌های پیشرو شروع به کار کنند و از آن‌ها حمایت مالی کنیم. ما در ۳ ماه و نیم گذشته به دنبال این اقدامات هستیم. اینکه پژوهشگران ویژه و آزمایشگاه‌های پیشرو را شناسایی کنیم. هم چنین اینکه نیـست که فقط پژوهشگران ویژه را از طیف سرآمدانی که در پژوهشگاه مشخص می‌شوند انتخاب کرد، بحث حمایت گسترده‌تر است.

روش شناسایی مشخصی دارند؟ شاخص‌هایی تعیین شده است؟

بله، ممکن است بخشی از پژوهشگرانی که مورد حمایت قرار می‌دهیم، در جمع سرآمدان علمی باشند و بخشی نیز از سرآمدان نباشند. اگر پژوهشگر توانمند با سـوابق علمی برجسته‌ای است، قطعاً مورد حمایت هم قرار می‌گیـرد. بنابراین باتوجه‌به مصوبه‌ای که اشـاره کردم، ماموریت پژوهشگاه مرکزی کاملاً تغییر کرده اسـت. یک ماموریت جدید دارد و تنها در حوزه لبه‌های دانشی می‌خواهد فعالیت و شروع به حمایت کند.

به ۴ حوزه هدف اشاره کردید. پژوهشگاه برای این ۴ حوزه دستور کار مشخصی دارد یا پروژه تعریف می‌کند؟ کمی جزئی‌تر توضیح دهید.

ما دسـتورالعمل حمایت از طرح‌های برتر و اقتدارآفرین را نوشتیم و از شورای معاونان و هیئت‌رئیسـه مصوبه گرفتیم. بر اساس آن دستورالعمل، برای حمایت اقدام خواهیم کرد. اینکه چه کسانی را باید شرایطی حمایت می‌کنیم، فرم پروپوزال را روی سایت قرار می‌دهیم که افراد می‌توانند آن را تکمیل کنند. اشاره کردم که از روسای استان‌ها خواستیم تا پژوهشگران ویژه خود را معرفی کنند؛ اما محدودیتی قرار ندادیم‌ها تا افراد دیگر نیز بتوانند از طریق سـایت، پروپوزال را تکمیل کنند و اصطلاحاً کسی نادیده گرفته نشـود. بنابراین از روسای استان‌ها خواسته شد تا پژوهشگران ویژه خود را معرفی کنند لیکن، پروپوزال را روی سایت پژوهشگاه قرار داده و فرد می‌تواند آن را پرکرده و ارسال کند. دو داور داخلی و دو داور خارجی برای ارزیابی پروپوزال‌ها در نظر گرفته شده است.

منظور از داور خارجی، خارج از دانشگاه آزاد است؟

هم خارج از دانشگاه و هم خارج از ایران. بنا به آن رشته تخصصی از ایرانی‌های خارج از کشور یا دانشـمند خارجی استفاده می‌کنیم. طبق مصوبه، ما دو داور داخلی و دو داور خارجی. طرحی که ارسـال شده است، چه پژوهشگران ویژه‌ای که به ما معرفی می‌شـوند و ما پروپـوزال را پر کرده‌ایم و چه فردی که معرفی نشده است و خود پروپوزال را پر کرده است در همین فضا مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

شما طرح را به پژوهشگران سـفارش می‌دهید یا طرح‌های پژوهشگران را حمایت می‌کنید؟

حوزه به‌صورت کلی مشـخص اسـت و به‌صورت جزئی نیز موارد را مشخص می‌کنیم. برای مثال وقتی حوزه هوش مصنوعی اسـت، زیرحوزه‌های آن را تعیین می‌کنیم. ما نیز حوزه را مشخص می‌کنیم تا پژوهشگر در انبوهی از مسائل موجود گم نشـود و سـپس در آن زیرحوزه طرح را ارائه می‌کنند که بایستی خروجی‌های آن، منجر به چاپ مقاله در مجلات طراز اول JCR یا SIR شـود. در قراردادی که با آن‌ها بسـته می‌شود، نیز خروجی‌های مدنظر خواسته می‌شود. بنابراین فرم پروپوزالی که روی سایت قرار داده می‌شود، پیشنهاد پژوهشگاه برتر و اقتدارآفرین اسـت. حوزه و زیرحوزه‌ها معین شده و سعی ما بر این است که بسرعت داوری را تمام و قرارداد مال‌ها بسته شود تا فرد کار خود را شروع کند. به‌موازات این کار، در حال انتخاب آزمایشگاه‌های پیشرو هستیم.

برای حمایت و تجهیز ویژه توسط پژوهشگاه؟

بله، تعدادی آزمایشگاه را با نظر روسای استان‌ها و بعضاً روسای واحدها انتخاب کردیم. یک استان ممکن اسـت بگوید ۴۰۰ آزمایشگاه داشته باشد و حمایت از همه آن‌ها وظیفه پژوهشگاه نیست. از روسا خواسته می‌شود که از این آزمایشگاه‌ها کدام‌ها پیشرو می‌دانند؟ ایشان ممکن است دو آزمایشگاه را معرفی کند. زمانی که این دو آزمایشگاه حمایت شوند، مثلاً ۳۰ پژوهشگر می‌توانند از آن استفاده کنند.

شاخص‌های ویژه‌ای برای انتخاب آزمایشگاه قرار داده‌اید؟

بله، برای انتخاب آزمایشـگاه‌ها نیز شاخص قرار داده‌ایم و بر اساس آن نیز جلو می‌رویم. بنابراین بدون هیچ ابهامی هم پژوهشگران را به ما معرفی می‌کنند و از طرفی نیز آزمایشگاه‌های پیشرو را برای تجهیز و کمک شناسایی می‌کنیم. در حوزه‌هایی که پیش‌تر اشاره شد در حال حاضر تفاهم‌نامه‌هایی کلاتی در حال بسته‌شدن است.

رئیس دانشگاه آزاد معتقد اسـت برای یک کارویژه باید هزینه و حمایت ویژه نیز انجام داد، یعنی با مدل‌های معمول نمی‌توان انتظار داشـت که کار لبه دانشـی تخصصی درجه یک اتفاق بیفتد. یکی از چالش‌های مهم ما در تأمین منابع پژوهشگاه‌هاست. دانشگاه آزاد می‌خواهد مسائل ملی، گریبان‌گیر پژوهش‌های لبه دانشی نشود. این حمایت چگونه اتفاق می‌افتد؟ شما بودجه و عدد ویژه‌ای از دانشگاه دریافت می‌کنید؟

تمام فعالیت‌های ما طبق آیین‌نامه مالی و معاملاتی دانشـگاه جلو می‌رود، یعنی هر قدمی که برداریم باید دقیقاً طبق آیین‌نامه مالی - معاملاتی باشد. وقتی شورای دانشگاه مصوب می‌کند که باید در حد نوبل، سرمایه‌گذاری مالی و انسانی کنید، مشخص است که اگر می‌خواهیم این اتفاق بیفتد، نمی‌توان به پژوهشگاه بودجه دو، سـه میلیاردی داد و گفته شـود، برو و حمایت کن! این کار به جایی نخواهد رسـید. ممکن است زمانی که بخواهیم یک محقق پژوهشی را انجام دهد که در مجلات طراز اول دنیا مقاله چاپ شود، او برای انجام پژوهش خود و تأمین مواد و تجهیزات مورد نیاز بودجه زیادی را بخواهد.

این کار طبیعتاً تک‌نفره هم نخواهد بود و آن فرد یک تیم پژوهشی خواهد داشت. او یک لیدر (رهبر) است. رئیس استان آن را به‌عنوان پژوهشگر و ارزیابی می‌کند؛ اما او در تیم خود چند نفر استاد، پژوهشگر، دانشجوی یادگیری و حتی دکتری خواهد داشت و برای تولید یک نظریه یا انجام بحث خاص که در نهایت به چاپ مقاله یا تکنیک و یا دانش فنی (و نه محصول) منجر شـود که به ارتقای مرجعیت علمی دانشـگاه آزاد و کشور کمک کند، می‌تواند رقم مشخصی را بخواهد. در دنیای امروز و بر بحث‌های اقتصادی‌ای که هسـت و با درنظرگرفتن قیمت بالای مواد و تجهیزات در برخی حوزه‌های علمی مثل زیسـت باید مدلی طراحی کرد که بتوان کاری از پیش برد.

دانشـگاه تأمین‌کننده مالی پژوهشگاه است یا مجموعه‌های بیرونی که با آن‌ها تفاهم‌نامه می‌بندید؟

دانشگاه تأمین‌کننده است اما ممکن است برای حمایت از استادان، تفاهم‌نامه‌های مشارکتی با مجموعه‌های بیرونی هم داشته باشیم.

در حال حاضر تفاهم‌نامه‌هایی را امضا کرده‌اید؟

تفاهم‌نامه‌ای در شرف امضا است که به‌صورت مشارکتی است. یک تفاهم‌نامه با رقمی کلان داریم که بخشی از آن را ما به‌عنوان دانشگاه تأمین می‌کنیم. آن‌ها سهم می‌گذارند و ما نیز سهم می‌گذاریم. مشارکتی حمایت می‌کنیم.

شما برای فعالیت امسال پژوهشگاه چقدر بودجه دارید؟

تا آخر شهریور، حدود ۱۱۷ میلیارد بودجه داریم.

تأمین هزینه‌های سرآمدی استادان هم با شماست؟

بله؛ ما را معرفی می‌کنیم اما مبلغ سرآمدی را واحدها پرداخت می‌کنند.

۱۱۷ میلیارد عدد کمی است.

این عددی است که اگر یک پژوهشگر تمام کارهایش داوری شده باشد و در طرح مصوبش در آغاز کار، بتوان مبلغی را برای شروع به او پرداخت کرد.

بنابراین، در سـال مالی آینده دانشـگاه، احتمالاً یک سهم قابل‌توجهی خواهید داشت؟

احتمالاً. زمانی که تفاهم‌نامه‌ای امضا شـود، سهم دانشگاه معلوم می‌شود و لذا بایستی تأمین شود.

تفاهم‌نامه مورد اشاره در چه حوزه‌ای قرار است فعال شود؟

هوش مصنوعی، کوانتوم و علوم زیستی. این سه حوزه قطعی شده است.

معلوم شده که چند پروژه تعریف می‌شود؟

یک کارگروه مشترک مطلوب شورای دانشگاه داشت. در این کارگروه زیرحوزه‌ها مشخص می‌شود و بلافاصله فراخوانی منتشر می‌شود و طبیعتاً تعداد پروژه‌ها معین می‌گردد.

صحبتی مطرح شده بود که پژوهشگاه مانند فرهنگستان بتواند عضو پیوسته و وابسته داشته باشد. این اتفاق افتاده است؟ قراربود سرآمدان علمی، عضو پیوسته پژوهشگاه باشند. این اتفاق محقق شده است؟

رئیس دانشگاه آزاد در همان جلسه شورای معاونین و هیئت‌رئیسه که در پژوهشگاه تشـکیل شده بود، مصوب کردند که پژوهشگاه تعدادی از افراد را به‌عنوان عضو وابسته جذب کند که این اعضای وابسته از بین جوانان هسـتند. یکی از مصوبات ما تدوین دسـتورالعمل حمایت از متقاضیان پساکتری بود. البته در نظر داشته باشید که همه پژوهشگاه‌های موضوعی، کار حمایت از پساکتری را انجام می‌دهند. من از کدام پسـاکتری صحبت می‌کنم؟ کسانی که در این طرح‌هایی که ما حمایت مالی انجام می‌دهیم کار پژوهشـی می‌کنند. برای مثال می‌بینید یک پژوهشگر ویـژه را انتخاب کرده‌ایم و طرح او نیز در یکی از زیرحوزه‌های کوانتوم تصویب شـده و در تیم خود نیز چند دانشـجوی پساکتری دارد که ما این دانشجویان را تحت حمایت قرار می‌دهیم. پسـاکتری به‌صورت معمول توسط معاونت‌های موضوعی حمایت می‌شوند. اما افرادی که در پروژه‌های پژوهشگاه فعالیت دارند مورد حمایت ما قرار می‌گیرند.

این حمایت به چه معناست؟

حقوق ماهانه پرداخت می‌کنیم.

کمک‌هزینه می‌دهید یا حقوق؟

حقوق ماهانه‌ای معادل استادیار پایه یک به آن‌ها پرداخت می‌کنیم.

یعنی تحقق عدالت در انتخاب سرآمدان با شاخص‌های قبلی امکان‌پذیر نبود؟

مـن این‌گونه نمی‌گویم. عدالت دارم که مطلق نه چیزی را رد و نه چیزی را تأیید کنم. من می‌گویم در حال حاضر، این دسـتورالعمل انتخاب سرآمدان به‌روزرسـانی شده اسـت و تعداد بیشـتری از پژوهشگران را در بر می‌گیرد. نمی‌گویم قبلاً عدالانه نبوده اسـت. آن هم ملاکی بوده است که برای خود اساسی داشته است. اما من می‌گویم که گسترده انتخاب سرآمدان بیشتر شده است.

به چه صورت این کار را انجام داده‌اید؟

آیین‌نامـه هفت‌بند دارد که ۶ بند آن دارای ضوابط و شـاخص‌های معینی است که پژوهشـگران از طریق واحدهای خود اقدام می‌کنند و یک بند آن توسط پژوهشگاه‌ها دستورالعمل مصوب هیئت‌رئیسه اقدام می‌شود.

پس همه سرآمدها عضو پیوسته نمی‌شوند؟

عضو پیوسـته شدن شرایطی دارد. طبق آن شرایط و شاخص‌ها این اقدام صورت می‌گیرد.

شما در پژوهشگاه به چه شکل عمل می‌کنید؟

در پژوهشگاه سعی می‌شود شیوه‌نامه فرهنگستان‌ها عمل شود. قطعاً به عضو پیوسته گرنت یا تسهیلات ویژه دیگری داده خواهد شد.

درواقع این حرکت یک حمایت مالی اسـت که امکان فعالیت بیشتر آن فرد را فراهم می‌کند.

هم به‌روزرسـانی شده باشـد و هم در انتخاب سرآمدان، دقت بیشتری از جنبه‌های مختلف صورت گیرد. هدفمان این بود که بتوانیم تعداد بیشـتری را هم انتخاب کنیم.

یعنی دانشگاه علاقه دارد تعداد سرآمدان علمی بیشتری را معرفی کند؟ به‌هرحال بار مالی هم دارد.

بله، انتظار داریم تعداد بیشـتری باشند. در حال حاضر تعداد نسبت به سال گذشته بیشتر شده است. سال گذشته کل سرآمدان حدود ۵۰۰ نفر بوده است. درصورتی‌که در حال حاضر ما ۶۴۳ نفر را انتخاب کرده‌ایم. از آن ۶ بند نیز شاید حدود ۷۰ نفر انتخاب شوند.

یعنی ما نزدیک به ۷۰۰ نفر استاد سرآمد دانشگاه آزاد داریم.

بله، حتماً و در سال آینده بیشتر خواهد شد.

علاوه‌بر تعیین شـاخص‌های متفاوت منجر به کاهش تعداد سرآمدان خیر، منجر به کاهش نشده؛ بلکه بیشتر هم شده است.

شما چه تغییری را در نحوه انتخاب سرآمدان اعمال کردید؟

ما گفتیم که چون این شاخص عملکردی در رشته‌های مختلف متفاوت است، پس هر پژوهشگری را نسبت به هم‌رشته‌ای‌های خودش بسنجیم. حتی اگر بخواهیم کمی بی‌دقتی هم کنیم، نسبت به هم‌گروه‌های خودش بسنجیم. یعنی علوم پایه را با علوم پایه و علوم انسانی را با علوم انسانی بسنجیم. البته در حال حاضر بر اساس رشته جلو رفته‌ایم. زمانی که فیلتر اول را گذاشتیم، گفتیم که نسبت شاخص H (H-Index) هر فرد را با دوبرابر شاخص H میانگین رشته‌اش بسنجیم. یعنی به میانگین اچ‌ایندکس (H-Index) رشته فرد نگاه می‌کنیم و می‌گوییم باید شـاخص H فرد از دوبرابر شاخص H رشته بیشتر یا مـساوی باشد. یعنی اگر میانگین شاخص (H-Index) H رشته یک فرد ۱۰ باشـد، شاخص H او باید مساوی ۲۰ یا بیش از ۲۰ باشد. ممکن است بگویید چرا دوبرابر را گذاشتیم؟ گفتیم اگر میانگین را بگذاریم دیگر سرآمد محسوب نمی‌شود. حداقل باید دوبرابر باشد. طبیعتاً با این فیلتر تعدادی از افراد ریزش داشـتند. فیلتر بعدی نسبت تعداد استادات و ارجاعاتی که به مقالات فرد می‌شود را به تعداد کل مقالات فرد بررسی می‌کنیم. گفتیم تعداد اسـتاد به‌ازای هر مقاله مساوی یا بیشتر از ۱۰ باشد. معمولاً در رتبه‌بندی‌ها و شاخص‌های مرسوم این موارد را رعایت می‌کنند. فیلتر سوم نسبت تعداد مقالات مروری به تعداد مقالات فرد است. مناسب است که تعداد مقالات مروری‌اش زیر ۳۰ درصد باشد.

اگر بیش از ۳۰ درصد مقالات مروری باشد، جزء سرآمدان محسوب نمی‌شوند.

بله، پژوهشـگران ویژه باید کارهای علمی - پژوهشی اصیل خود را انجام دهند. مقالات مروری نیز ارزشمند هسـتند؛ اما زیر ۳۰ درصد مطلوب است. برای مثال اگر فرد ۱۰۰ مقاله دارد، می‌تواند ۳۰ مقاله مروری داشـته باشد و ۷۰ مقاله آن علمی - پژوهشـی اوجینال باشد. ما در هیئت‌های ممیزه هم این بحث را داریم.

در ابتدای گفت‌وگو اشاره کردید که پژوهشگاه ۱۴ حوزه را برای فعالیت در مرز دانش تعیین کرده است. این حوزه‌ها را معرفی می‌کنید؟

کوانتوم، هوش مصنوعی، علوم زیستی، نانوفناوری و مواد پیشرفته، هوافضا، رباتیک، اقتصاد هوشمند، سلامت و امنیت غذایی و کشاورزی، علوم انسانی به‌صورت کلی، علوم اجتماعی پیشرو و آینده‌پژوهی فرهنگی، قرآن و عترت، هوش معنوی و علوم‌شناختی در استلزامات قرآنی، هوش مصنوعی و تحول در علوم انسانی و هنر از این حوزه‌ها هستند.

مورد آخری که اشاره کردید، ذیل هوش مصنوعی تعریف می‌شود؟

بله، ذیل هوش مصنوعی است اما گسترده دیده شده است؛ چون ما باید تمام استادان، محققان و پژوهشگران دانشگاه را پوشش دهیم. یعنی می‌خواهیم بهترین‌ها را کمک و هدایت کنیم. هم حمایت مالی از آن‌ها داشـته باشیم و هم هدایت کنیم که در مسیر حرکت کنند.

در حوزه قرآن و عترت پژوهش لب دانشی تعریف می‌کنید؟

بله، البته این حوزه تخصصی من نیست؛ اما متخصصان ما در بحث علوم قرآن و حدیـث به‌صورت کاربردی به موضوع نگاه می‌کنند. برای مثال برای فلان بحث حقوقی و اجتماعی در قرآن و در مقام کاربرد از قرآن استفاده می‌کنند. در بحث قرآن، فرآن‌شناسی و قرآن و علوم حدیث می‌توان بحث‌های تخصصی خوبی را مطرح کرد و کارهای خوبی را جلو ببرد که از حوزه با متخصصان امر به بحث می‌نشینیم و حتی زیرحوزه‌ها را با کمک آن‌ها مشخص می‌کنیم. ما این حوزه‌ها را مدنظر قرار دادهایم و می‌خواهیم کار انجام دهیم؛ بنابراین با ۲ الی ۳ حوزه شروع می‌کنیم، سپس آرام‌آرام وارد حوزه‌های دیگر می‌شویم.

معرفی سرآمدان علمی دانشگاه هم به پژوهشگاه سپرده شد. مدل تعیین سـرآمدان را هم نسـبت به گذشته تغییر دادید. چرا و به چه‌کیفی روند انتخاب سرآمدان را تغییر دادید؟

موضوع نسبت سرآمدان علمی دانشگاه آزاد با دیگر دانشگاه‌ها به پژوهشگاه مرکزی محول کرده‌اند. یک دستورالعمل ویژه انتخاب سرآمدان علمی آماده شـده و مصوبه هیئت‌رئیسه دانشگاه را گرفتیم. یعنی در حال حاضر انتخاب سرآمدان کمتر هم نیست، پشتوانه مصوبه هیئت‌رئیسه را دارد.

علت اصلی که تغییر روند رخ داده چیست؟

اولاً این دسـتورالعمل را به‌روزرسـانی کردیم. معمولاً مسئولان محترم دانشـگاه، زمانی که برای بازدید به استان‌ها و واحدهای مختلف می‌رفتند و می‌روند، برخی از استادان معترض بودند و می‌گفتند که میانگین شاخص H (H-Index) رشته‌هایشان پایین است و زمانی که شاخص H (H-Index) را به‌عنوان یک ملاک یا عددی مشخص اعلام می‌کنید، میانگین H رشته ما پایین است و به آن نمی‌رسد؛ لذا بایستی این پژوهشگران با همتایان رشته‌های خود مقایسه می‌شدند.

یعنی تحقق عدالت در انتخاب سرآمدان با شاخص‌های قبلی امکان‌پذیر نبود؟

دیدگاه آقای دکتر طهرانچی ملی و بین‌المللی اسـت. طبیعی است که اولویت اول ما دانشگاه آزاد اسلامی و بعد از آن اولویت ما کشوری است و حتی فراملی. فعالیت‌های ما در دانشگاه که جلو بروند و ارتباطات ما با پژوهشگاه‌ها و دانشگاه‌های خارج از کشـور هم برقرار شود، می‌توانیم با آن‌ها نیز مشارکت‌های مالی تعریف کنیم و از ظرفیت پژوهشـگر خارج از کشور هم استفاده کنیم. در حال حاضر ما شـروع کرده‌ایم و دقت داشته باشید که بحث‌هایی که می‌کنم مربوط به ۳ ماه و نیم گذشته است.

در فعالیت پژوهشـگاه الگوبرداری خاصی نیز از پژوهشگاه یا مجموعه علمی خارجی هم دارید؟

در دنیا همانند پژوهشگاه ما زیاد است. اما اینکه از جای خاصی الگوبرداری کرده باشیم، نه؛ فعلاً چنین کاری نکردیم.

شما چرا پژوهشگاه را معرفی نمی‌کنید؟

آخرین مرحله که قدری ریزش افراد را شامل شده است، نسبت تعداد مقالات چاپ‌شده در مجلات ۱۰ درصد برتر در کل مقالات است. ما در پژوهشگاه می‌خواهیم در آن ۲۰ درصد جبهه تحقیقاتی جهان در برخی از حوزه‌ها، دانشـمندان دانشگاه آزاد اسلامی حضور داشته باشند. طبیعتاً می‌خواهیم با این کار افراد سـرآمد را به سمت چاپ مقالات در مجلات ۱۰ درصد برتر هدایت کنیم.

شما سـؤال کردید که این بنا بلندپروازی نیسـت؟ خیر. به‌گونه‌ای جلو خواهیم رفت که به این نقطه برسیم. در حال ریل‌گذاری هسـتیم. چون این افراد توان آن را دارند و همه این افراد اسـتادان زبده‌ای هستند و اگر بدانند دانشگاه آزاد مـورد را از آن‌ها می‌خواهد، ازاین‌پس مقالات خود را در مجلات ۱۰ درصد برتر به چاپ می‌رسانند. این افراد می‌توانند و کسانی‌اند که در چاپ مقالات صاحب تجربه و حرفه‌ای شـده‌اند. ما نیز این افراد را هدایت می‌کنیم که به این سمت حرکت کنند.

بر اساس داده‌های کدام پایگاه استنادی عملکرد علمی افراد سنجیده می‌شود؟

این موارد بر اسـاس شاخص H (H-Index) و سایر داده‌های اسکوپ بوس اسـت و داده‌های خود را از سامانه علم‌سنجی دانشگاه می‌گیریم. اگر کسی سامانه علم‌سنجی دانشگاه را کامل نکرده اسـت، ضرر می‌کند. ما اعلام کرده‌ایم که داده‌ها را از اینجا استخراج می‌کنیم. نعتها ما بلکه کسانی که قبلی بودند، ما نیز داده‌ها را از اینجا می‌گیریم. منبع داده‌هایشان سایت بوده است. داده‌های خام ما از این سـامانه برداشته می‌شود و اگر کسی نقص پرونده‌ای دارد، باید آن را تکمیل کند.

دوره سنجش این امر یک‌ساله است؟

بله. ما در سال‌های دیگر نیز در دوره امنیت نسـبی‌تری زیاتش کنیم‌ها می‌گیریم! اما برخی از این داده‌ها تجمعی‌اند؛ یعنی شـاخص H فرد در وقایع کاربرانه عملکرد اوست؛ اما ما در یک تاریخ مشخص داده‌ها را از سایت دریافت و آن را ملاک قرار می‌دهیم. یعنی بعدست مرتب این دیتا از سـایت برداشته نمی‌شـود. برای مثال در ابتدای مهرماه داده‌ها را از سایت دریافت کرده‌ایم و کل آنالیزها بر اساس آن است.

**چه امتیازاتی برای استادانی که به‌عنوان سرآمد علمی معرفی می‌شوند